

Megőrzés, újítás, dinamizmus – 85 éves az Egis Műszaki könyvtár

Az Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki könyvtára 2019-ben ünnepelte megalakulásának nyolcvanötödik évfordulóját. A magyar vegyipar történetében is nagy súlyú gyógyszergyár könyvtáraként mindig folyamatos megújulás, proaktív szemlélet jellemezte a könyvtár működését. Cikkünk betekintést nyújt a vállalat és a könyvtár múltjába, a könyvtár jelentős fejlesztéseibe, szolgáltatásaiba. Legújabb fejlesztéseit az online könyvtári szolgáltatások és egy vállalati tudásadatbázis létrehozása kapcsán az érintett osztályok és részlegek munkatársaival együttműködve vezette be.

Tárgyszavak: szakkönyvtár; vállalat; gyógyszeripar; könyvtártörténet; könyvtári rendszer; automatizálás; információs rendszer; online üzemmód; publikálás

1. Kis vállalat- és könyvtártörténet

Az Egis Gyógyszergyár elődjét, a Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyár Rt.-t, 1913-ban alapította Balla Sándor gyógyszerész a svájci Dr. Albert Wanderrel közösen.

Az évek alatt többször bővült a vállalat: az államosítást követően, az ötvenes években a Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyárhoz öt kisebb gyógyszergyárat csatoltak, így jött létre az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyár (EGYT). A vállalat növekedésével egyre több telephelyen folytatódott a tevékenység: 1969-ben tették le az új gyáregység alapkövét Körmenten, ahol a kezdeti tápszergyártást követően számos gyógyszerkészítmény előállítását kezdték meg. A kilencvenes évektől Budapest 16. kerületében bővült új üzemekkel és kutatási épületekkel a gyár (Bökényföldi úti telephely), később a cég kereskedelmi ágazatai vehettek birtokba egy modern irodaépületet a belvárosban.

Az 1980-as évekre az EGYT egyre nagyobb piaci sikereket tudhatott magáénak, nőtt az export, szükségessé vált az arculat- és névváltoztatás. 1985-ben vette fel a társaság az Egis nevet, ami Pallas Athéné pajzsára, az Aegis-re utalva a védelmet jelképezi.

A vállalat 1991 végén alakult részvénytársasággá, majd 1995-ben szakmai licenccpartnerre, a francia Servier gyógyszergyár megvásárolta részvényeinek 51 százalékát, 2013-ban pedig az Egis-részvények 100 százalékának tulajdonosa lett.

1.1. „Pisti a gyógyszergyárban”

Vállalat- és irodalomtörténeti érdekesség, hogy Örkény István író 1958 és 1963 között az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyárban dolgozott, mikor az 1956-os forradalomban való részvétele miatt nem publikálhatott. Édesapjának patikái voltak, egymás után négy, mert igazi gavallér módjára mindig elmulatta ezek árát a pesti éjszakában. Folytatva a családi hagyományt, Örkény is gyógyszerészi és vegyészmérnöki oklevelet szerzett. Ennek köszönhetően helyezkedhetett el az EGYT Gyógyszerismertető osztályán (Százéves az Egis [2013]. 21. oldal). Orvostörténeti könyvet szerkesztett, gyógyszerismertetőket fogalmazott, cikkeket írt a gyár üzemi lapjába (Karil). Erről az időszokról életrajzi könyvében így fogalmazott:

„És életemben először úgy írtam, hogy nem voltam figyelemmel arra, meg fog-e jelenni, mert hiszen biztos volt, hogy nem fog megjelenni. Ez a szabadság volt. A teljes szabadság... És nem voltam figyelemmel a szerkesztőre, a lektorra, a kiadóra, még az olvasóra sem, csak arra, amit írtam. És akkor találtam magamra, mások úgy mondanák, akkor találtam meg a hangomat. ... Ekkor írtam például az első egyperces novelláimat, a Tótékat, a Macskajátékot...” (Örkény [2009]. 56. oldal).

1.2. Nyolcvanöt év nyomában

Az Egis történetének több mint 100 éve alatt Közép- és Kelet-Európa egyik meghatározó gyógyszergyárává vált. Folyamatos fejlődéséhez, a kuta-

tás sikereihez a 85 éve működő Műszaki könyvtár is hozzájárult.

A könyvtárat Balla Sándor, a Wander gyógyszer-gyár alapítója és vezérigazgatója, a hazai gyógyszeripar kiemelkedő alakja alapította 1934-ben, két évvel azután, hogy létrehozta a vállalat állandó kutatógardával működő laboratóriumát.

Máig őrzött, ennél régebben beszerzett dokumentumaink (pl. az 1907 óta előfizetett Chemical Abstracts, a Beilstein vagy egyes kémiai és gyógyszerészeti folyóiratok) azonban azt sejtetik, hogy már ennél előbb létezett tudatos szakirodalmi támogatás a gyógyszergyártás és kutatás számára.

A Chemical Abstracts referáló lap nagy büszkeségünk. A világ azon intézményei közé tartozunk, amelyek a megjelenéstől előfizetői voltak, és a CAS (Chemical Abstracts Service) fennállásának 100. évfordulója alkalmából, 2006-ban az American Chemical Society emlékplakettjét nyerték el.

1965-ben a Könyvtári Minerva adatai szerint a könyvtár állománya 7900 könyv, 3600 bekötött folyóirat, a kurrens folyóiratok száma 195. Emellett dokumentációs tevékenység, tartalmi feltárás, tájékoztatás és bibliográfiák összeállítása teremtett szakirodalmi háttérrel a vállalat munkájához. Ahogy az Egisben folyó tevékenység változott, bővült, fejlődött, úgy alakult a könyvtár is. Feladata a vállalat profiljával összefüggő tudományos, műszaki, gazdasági és egyéb szakterületek szakirodalmának gyűjtése, feldolgozása, hozzáférhetővé tétele, és az igényelt szakirodalmi információk biztosítása. Az informatika alkalmazása a modern gyógyszergyártási gyakorlat és a vállalatirányítás mellett a könyvtárat is az elsők között érte el: a tájékoztatás, irodalomkutatás és adattárolás terén már a '80-as évektől segítették számítógépek a könyvtár munkáját.

Míg a rendszerváltás után sok vállalati könyvtár megszűnt, az Egis vezetősége – elismerve a könyvtári szakemberek szerepét a vállalati tudásgazdálkodás rendszerében – a könyvtár működtetését továbbra is támogatta. A könyvtár pedig, állományának, módszereinek folyamatos fejlesztésével, a változásokra, igényekre való gyors és rugalmas reagálásával, a partneri kapcsolat erősítésével mára jelentős részese a vállalat tudásgazdálkodásának.

2. Szolgáltatásaink, tevékenységünk és fejlesztéseink

Az Egis több fővárosi és vidéki telephelyen működik, így a könyvtári szolgáltatások színtere egyre inkább a virtuális tér: az intranet, a könyvtári honlap, az online katalógus, az e-mailben nyújtott tájékoztatás és a korszerű tartalommegosztó alkalmazások. A hagyományos szolgáltatások mellett (helyben használat, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés, tájékoztatás) kiemelkedő feladatunk az online cikkbeszerzés, könyv- és szabványrendelés, online és elektronikus irodalom és információ szolgáltatása.

Az irodalmat, adott témakörben megjelent cikkekről, hírekről, új folyóiratszámokról, adatokról szóló információkat több csatornán, igény szerinti formában és mélységben juttatjuk el a vállalat munkatársaihoz, személyre, osztályra, csoportra szabottan segítve munkájukat. Adatbázis-bemutatókkal és útmutatókkal támogatjuk az információforrások használatát.

Részt veszünk több, az Egisben folyó digitalizációs projektben is.

2.1. Elektronikus cikkigénylő rendszer

A legnagyobb fejlesztést az elektronikus cikkigénylő rendszer jelentette, melynek segítségével teljesen automatizáltuk az olvasók számára az igénylést, a könyvtári beszerzést és a szolgáltatást is.

A dezideráta rögzítése a katalógus OPAC-felületén történik. Az olvasó először ellenőrizheti, hogy a kívánt dokumentum elektronikusan vagy nyomtatott formában elérhető-e a könyvtárban. Ha nem, egy egyszerű bejelentkezés után, csupán a DOI vagy PubMed azonosító megadásával, rögzítheti a kívánt publikáció igénylését. Az OPAC-on feladott olvasói igényeket a könyvtárosok a Huntéka könyvtári kliensén fogadják, illetve itt rögzítik azokat az igényléseket is, amelyek e-mailben vagy telefonon futottak be. A könyvtáros a beérkezett igénylés adatait ellenőrzi, javítja vagy kiegészíti, az igénylést pontos rendelési tétellé alakítja. A rendelési tétel létrejöttével az igénylés a katalógus egy rekordjává válik, az igénylő pedig látja, hogy kérésének státusza „elküldött kérés”-ről „beszerzés alatt”-ra változik. A naponta átlagosan 15–20 folyóiratcikk megrendelése csoportosítva történik – a könyvtáros minden egyes tétel esetében bejelöli,

hogyan fogja a cikket beszerezni: előre megvásárolt token csomagból, könyvtárközi kérésből, vagy saját állományból. A könyvtárközi kéréseket automatikus generált levélben küldi ki. Amikor a könyvtáros megkapja a keresett forrást, a Gyarapítási modulban, a rendelési tétel érkeztetésével lezárja a beszerzési folyamatot. Az igényt elküldő olvasó ekkor egy automatikusan generált értesítést kap, amely tájékoztatja, hogy az általa kért forrás rendelkezésre áll. Az érkezési értesítő tartalmazza az igénylés bibliográfiai leírását, valamint a katalógusrekordra mutató linket, ahol az „Elektronikus forrás” nevű mezőben megtalálja az igényelt dokumentum linkjét. Ezt a folyamatot *Alexi Anna* részletesen ismerteti az Orvosi könyvtárak c. folyóiratban (*Alexi [2019]*).

2.2. Elektronikus kölcsönzés és előjegyzés

Az online félretételt, előjegyzést és dokumentumszállítást összehangoló szolgáltatásunk révén az összes telephelyen dolgozó kolléga számára biztosítjuk a kölcsönzést. Ezt a szolgáltatást szintén az OPAC-felületen érik el olvasóink. A kiválasztott könyv példányadatánál van lehetőség félretételt kérni, vagy előjegyeztetni, és ettől kezdve a kollégáknak nincs más dolguk, mint akár személyesen, akár saját irodájukba kézbesítve átvenni a könyvet.

2.3. Gyarapodó digitális állomány

A könyvtár gyűjtőköre az orvostudomány, farmakológia, gyógyszergyártás, szerves kémia, analitikai kémia, mikrobiológia, gazdaságtan, műszaki tudományok, menedzsment és iparjog.

Ezen a szak- és tudományterületeken különösen fontos a korszerű, friss szakirodalmi információ, de értékes és szükséges – különösen a szerves kémia szakirodalmát használó kutatóink számára – a régi, akár több évtizede megjelent irodalom is. Ezért a gyűjtőkörünkbe tartozó könyvekből, folyóiratokból, illetve egy adott mű különböző kiadásai esetében minden kiadásból egy-egy példányt megőrünk.

Az elérhető elektronikus külföldi szakfolyóiratok száma meg többszöröződött: az egyedi előfizetések helyét egyre inkább a nagy folyóiratcsomagok és adatbázisok veszik át. 2019-re már több ezer kurrens szakfolyóirathoz van hozzáférése a könyvtárnak a Springer, a ScienceDirect és a Biotechnology Source adatbázisokon keresztül.

Az elektronikus formátumra való áttérés a könyvek esetében is megfigyelhető, mind az egyedi vásárlások, mind az adatbázisokon keresztül elérhető elektronikus könyvek miatt rohamosan nő az e-könyvek száma.

2.4. Vállalattörténeti gyűjtemény

A vállalat múltja iránt érdeklődő és a relikviák megőrzését szívükön viselő kollégák már korán elkezdtek az Egis Gyógyszergyár és elődjei történetéről tanúskodó anyagok gyűjtését. Ezekből kerekedett ki egy vállalattörténeti gyűjtemény, amely a tárgyi emlékeken, korabeli gyógyszeres dobozokon, reklámokon, fotókon túl nemcsak régi vállalati folyóiratok példányait, különféle kutatási anyagokat tartalmaz, de még a gyár életét bemutató régi filmeket is.

A Műszaki könyvtár az írott dokumentumok összegyűjtésében és archiválásában vesz részt: a tudományos publikációk, konferenciaelőadások, disszertációk, szakdolgozatok mellett a munkatársaknak szóló belső kommunikációs és külső arculati anyagokat és a vállalattal kapcsolatos híradásokat, gyógyszerismertetőket dolgozza fel.

A Karil (1957–1967), az EGYT Híradó (1968–1985), az Egis Hírlap (1985–), és a Balla Sándor által elindított Novitates (1964–2005) című orvostudományi folyóirat hiányzó számainak felkutatását a cég régi és jelen munkatársainál és irattáraiban kezdtük meg. Felvettük a kapcsolatot az Országos Széchényi Könyvtárral, hogy a jövőben digitalizált formában pótolhassuk a hiányzó számokat. A folyóiratok tartalmi feltárása vállalat- és kutatástörténeti adatok visszakereshetővé tételét teszi majd lehetővé.

2.5. Vállalati tudományos publikálás

Megszerzett innovációit, felfedezéseit egy cég szabadalmaztatja, titokban tartja, vagy publikálja. A publikálás típusai a védekező és a tudományos publikálás. A védekező publikálással a cég – elkerülve a költséges és időigényes szabadalmaztatást – innovációinak technikai leírásait hozza nyilvánosságra.

A tudományos publikálás egy komoly K+F háttérrel rendelkező vállalat számára stratégiai kérdés is: ezen keresztül növelheti hírnevét, melynek révén könnyebben talál befektetőket, juthat hozzá külső forrásokhoz, nyerhet pályázatokon, kapcsolódhat be ipari és akadémiai együttműködésekbe. A nyil-

vánosságra hozott kutatási eredmények a vállalat hitelességét is erősítik. A publikálási lehetőség vonzó a tehetséges kutatók számára is, hiszen a publikálás tudományos érvényesülésük egyik feltétele. (Csomós [2017].)

2019-ben vállalati projekt keretében kezdődött meg az Egisben létrehozott publikációk retrospektív feltárása mellett az újak beszerzésével egy digitális tudománytár létrehozása. Nemcsak bibliográfiai adatokat rögzítünk, hanem a teljes publikációt, konferenciaelőadás esetén az absztraktot is igyekszünk beszerezni, és a katalógusban teljes szöveggel olvashatóvá tenni, ha a szerzői jogok erre lehetőséget biztosítanak. Ezzel párhuzamosan csatlakoztunk a Magyar Tudományos Művek Tárához, ezzel támogatva kutatóink adatfeltöltési kötelességeit és a vállalat hazai pályázatokban való részvételét. Mindkét adatbázisnak megvannak egymáshoz képest az előnyei: míg az MTMT nyilvános, lehetőséget nyújt az egyéni és vállalati teljesítményértékelésre, a belső tudománytár a vállalati tudáskezelésben, a tudásmegőrzésben kap szerepet.

3. Összegzés

Újításaink és fejlesztéseink kialakításában vállalatunk több kollégája is aktívan részt vett, és folyamatosan együttműködünk. Erre, valamint az Egis modern informatikai struktúrájára alapozva, az igényekre szabott fejlesztéseknek köszönhetően szolgáltatásainkat most, a járvány idején is fennakadás nélkül, maradéktalanul tudjuk biztosítani otthonról, a home office-ban és a telephelyeken dolgozó kollégáink részére egyaránt. Ugyanolyan hatékonyan, gyorsan szerezzük be a szakirodalmat, küldjük a hírleveleket, szolgáltatunk tartalmakat, segítjük a kollégák munkáját online, mint a könyvtárból.

Hisszük, hogy szolgáltatásaink azért olyan népszerűek és hatékonyak, mert együttműködve a vállalat tudásmegőrző tevékenységet folytató egységeivel, a kutatás-fejlesztéstől a marketing részlegig, az igények figyelembevételével igyekszünk felhasználni a könyvtári eszközzé formálni őket.

Irodalom

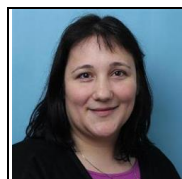
1. Alexi Anna (2019): Helyi igényekre választ adó fejlesztések az Egis Gyógyszergyár integrált könyvtári rendszerében: Automatizált cikk-kérés egy szakkönyvtárban. = Orvosi könyvtárak. Medical libraries, 16. köt. 4. szám. p.15–21.
https://drive.google.com/file/d/1wDi_ZRwShj4Jj8lpYB_M8omR1Ewk2jFhV/view

2. Csomós György (2017): A vállalati tudományos publikálás okai, avagy nem mindig az innováció szabáldalmaztatása a cél. = Magyar tudomány, 178. köt. 1. sz. p. 92–99.
<http://www.matud.iif.hu/2017/01/13.htm>
3. Kocsis János (2004): Vállalatortörténet képekben, avagy egy konflis intézmény közlésformái. = Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből. Országos Műszaki Múzeum és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, Budapest, p. 243–247.
<https://doi.org/10.23716/TTO.11.2004.41>
4. Kósa László (1989): Pisti a gyógyszergyárban. Budapest, Háttér Lap- és Könyvkiadó. 171 p. ISBN 963 740 346 9
5. Könyvtári Minerva. Budapest, OSZK, 1965. p. 159.
6. MTMT. Egis Gyógyszergyár Zrt.
<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=institutes&mode=browse&sel=20908>
7. Orosz Anna (2013): Százéves az Egis gyógyszergyár: évszázados múlt, nyolcvanévi tudományos kutatómunka. = Gyógyszerészet, 57. köt. p. 346–354.
8. Örkény István (2009): Azt meséld el, Pista: Örkény István az életéről. Összeáll. Bereményi Géza és Mácsai Pál, 2. kiad., Budapest, Új Palatinus, 83 p. ISBN 978 963 274 061 4
9. Százéves az Egis. Az Egis gyógyszergyár története 1913-tól 2013-ig. Budapest, Egis Gyógyszergyár Nyrt. Kommunikációs Osztály, 2013. ISBN 978 963 08 5832 8

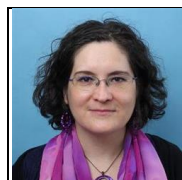
Beérkezett: 2020. jún. 26-án.

Hegyi Judit
könyvtáros.
Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki
könyvtára

Kovács-Hargitai Nóra
könyvtáros.
Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki
könyvtára

Nagyné Maros Gabriella
könyvtáros.
Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki
könyvtára